

Veľká vojna vzala v Čiernom štvrtinu chlapov

V prvej svetovej vojne zahynulo najmenej 9 miliónov vojakov, na frontoch zomrelo aj okolo 70 000 Slovákov.



Jeseň 1914: Rakúsko-uhorskí delostrelci v Haliči. Na druhej strane frontu stáli vojaci cárskeho Ruska.

Autor: Photos Of The Great War

Vo väčšine slovenských obcí stoja pamätníky, ktoré pripomínajú padlých. S každým menom sa spája smutný príbeh... Jednou z takýchto obcí je Čierne (okres Čadca), kde dodnes uchovávajú kroniku vojnových hrôz.

Prvá svetová vojna, ktorú poznáme aj pod pojmom Veľká vojna, sa začala 28. júla 1914, keď **Rakúsko-Uhorsko vyhlásilo vojnu Srbsku**. Posol s mobilizačnou listinou prišiel do Čierneho na Kysuciach v čase jarmoku. Chlapi rukovali najmä k 71. pešiemu pluku v Trenčíne, ktorý bol známy aj ako Drotársky regiment. Obyvatelia kysuckej obce si dodnes rozprávajú záhadný príbeh, podľa ktorého sa pár dní predtým zafarbila voda v lesnej studničke dokrvava.

V čierňanskom miestnom úrade uchovávajú hrubú kroniku, ktorá podrobne zachytáva život v obci počas dlhých štyroch vojnových rokov. Spísali ju v roku 1933 a kronikár Ignác Jančár vyhládal všetkých pamätníkov Veľkej vojny. **Listujeme v ťažkej, krásne maľovanej knihe, čítame ozdobné písmo a spoznávame osudy chlapov, ktorí si pred sto rokmi obliekli sivú rakúsko-uhorskú uniformu.**



Boje v Karpatoch: Chlapi z Čierneho boli aj u artilérie. Na snímke mažiar vyrobený závozom Škoda.

Bitka od kozákov

Chlapi nasadzovali život stovky kilometrov od domova a krváčali pre záujmy habsburského panovníckeho dvora a politikov z Viedne i Budapešti. Vojak Jozef Širanec kronikárovi tvrdil, že absolvoval 37 útokov proti armáde cárskeho Ruska, prekonal týfus i ťažké zranenie oboch nôh. **Čatára Eduarda Staša zase na fronte trafila do pravého ramena guľka** a po liečení vstúpil do vojenskej polície. Chytil dezertérov, odvádzal ich k vojenským súdom a bol vraj veľmi nemilosrdný. Jozef Gomola-Basárek sa zo zajatia na Sibíri dostal až na Turíce v roku 1922.

Zaujímavý je i zápis o ďalšom príslušníkovi cisárskej a kráľovskej armády: „Anton Baláž – Cigán, narukoval 7. októbra 1914 do Trenčína. Bol na ruskom a talianskom fronte, bol v zajatí, vrátil na Vianoce 1918. Vydržal svetovú vojnu!“ Július Malovec sa počas bojov pri obci Čarlibaba v dnešnom Rumunsku dostal do ruského zajatia. „Kozáci nás viedli do Černovic a hrozne sme vystáli, ešte aj naše lietadlo nás prenasledovalo. **Kozáci nás bili a nadávali nám: ,Vy sukine svine! Vy vrahy! Vy Mad'ari, vy ubíjali naše bratry,**“ spomínal Malovec, ktorý sa zo zajatia dostal až v roku 1918, po podpise tzv. Brestlitovskej mierovej zmluvy s bolševickým Ruskom.



Pozdrav z frontu: Do Čierneho prošla aj pohľadnica s cisárom Františkom Jozefom I. ako navštevuje ranených vojakov.

Mŕtvoly kamarátov

Nie všetci však mali toľko šťastia, aby po vojne znova videli svojich blízkych. Mnohí vojaci našli vo vzdialených kútoch Európy smrť. Šikovateľ Ján Malovec, syn čierňanského mäsiara, padol 18. júna 1918 počas bojov na talianskej rieke Piava. Mínová strela mu rozpárala prsia, jeho veliteľ spomínal, že keď v bahne zomieral, stihol ešte zašepkať: „Zbohom, doma.“ Jozef Štetiar bol jediným mužom z Čierneho, ktorý bojoval v radoch rakúsko-uhorského námorníctva. Ani on sa domov nevrátil.



Niektorí vojaci boli zajatí a následne vstúpili do československých légii. Chlapom sa aj po rokoch vybavovali príšerné zážitky. „Náš rodák Anton Širanec s hrôzou spomínal na jeden bodákový útok. **Aby prežil, zahrabal sa do mŕtvol kamarátov**, zatiaľ čo nepriatelia bodali do tiel a skúšali, či sú rakúsko-uhorskí vojaci naozaj mŕtvi. V noci sa napokon odplazil k vlastným líniam, okolité stromy boli prevítané guľkami. Bola to mŕtva krajina,“ hovorí starosta Čierneho Pavol Gomola.

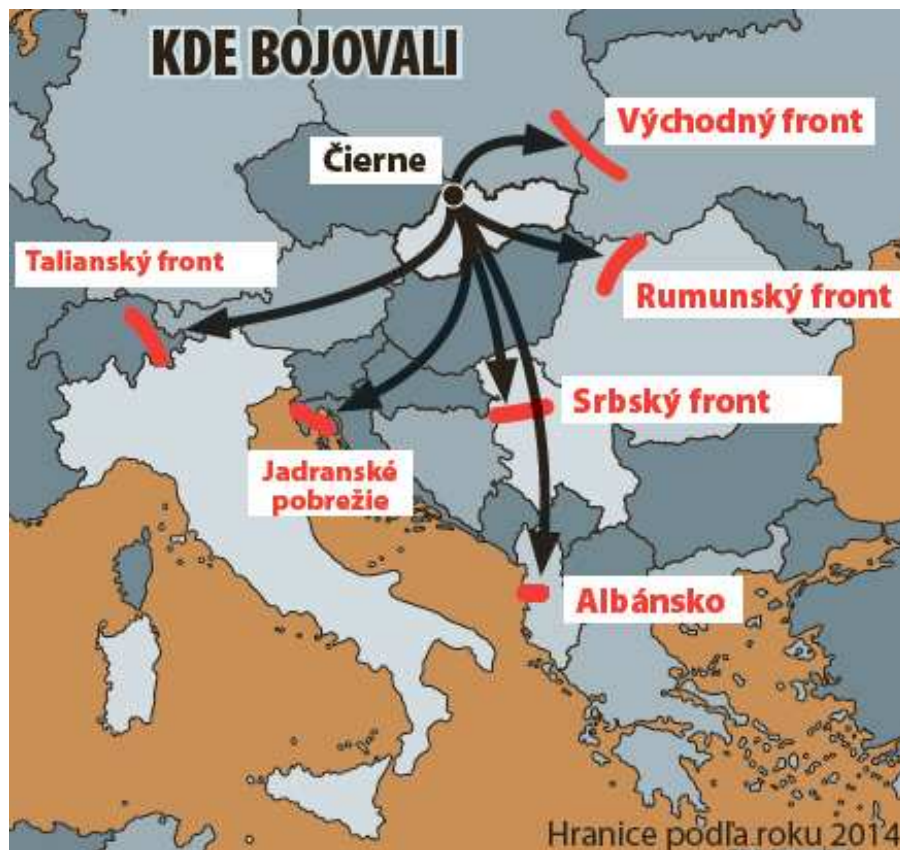
V kronike sa spomína i nový druh zbrane, ktorý zabíjal nečakane a zákerne. „Plyn, gáz, bol tým novým druhom anjela smrti, ktorý vyhasínal život z očí na tvárach spiacich vojakov. **Smrtiaca vlna sa valila príšerne na pokojne spočívajúcich harcovníkov a tým najtichším objatím ich preniesla do ríše večného pokoja.** Hľa tichý, ale v svojej tichosti najkrutejší výmysel ľudského mozgu,“ uviedol čiernanský kronikár.

Zo zvonov delá

Niektorí obyvatelia Čierneho po svojich predkoch dodnes uchovávajú legitimácie a vyznamenania. Malé škatuľky najčastejšie ukrývajú rakúsko-uhorské medaily za odvalu. Žiaľ, väčšina vyznamenaní sa v priebehu desaťročí stratila, alebo skončila na smetisku.

Život v Čiernom sa spočiatku nelíšil od predvojnového obdobia, pre ťažké straty v radoch rakúsko-uhorskej armády však neskôr rukovali aj staršie ročníky. Kostolné zvony, ktoré predtým zvolávali veriacich na bohoslužby, tavili a získaný kov používala armáda na výrobu kanónov. „Každý, kto bol doma, videl, ako prichádzajú vlaky ranených: nohy, ruky, hlavu, plece a prsia obviazané. Nemocnice sa plnili zo dňa na deň viac a viac. Školy tiež začali slúžiť tomuto účelu,“ spomína kronikár.

Viac než štyri roky trvajúce besnenie spôsobilo hospodársku katastrofu. Obyvatelia živorili, najhoršia situácia bola na dedinách, kde zostali najmä deti, ženy a starci. O polia sa nemal kto starať, potraviny i šatstvo boli čoraz drahšie a nekvalitnejšie.



Veľká bieda

Aj v obci na rieke Čierňanka pocítili zúfalosť a živorenie, ceny potravín niekoľkonásobne stúpili. Podľa kroniky stál v roku 1914 krígel piva 20 halierov, liter vína 60 halierov a topánky šesť korún. Koncom roka 1918 obyvatelia Čierneho zaplatili za rovnaký tovar 2 koruny, 40 korún a 150 korún. Ľudia nemali čo jesť, hospodárske zvieratá zase dostávali nekvalitné žrádlo, boli vychudnuté a nevládali. Deti trpeli podvýživou a zomierali.

V rokoch 1914 až 1918 narukovalo do rakúsko-uhorskej armády 232 mužov z Čierneho, domov sa ich nevrátilo 60. A práve im je venovaný pekný pomník z pieskovca, ktorý stojí za obecným úradom. Z okresných prostriedkov prispel na pamätník sumou 10-tisíc korún okresný náčelník Vojtech Kállay, otec slávneho fotografa Karola Kállaya.



S kronikou: „Sú v nej príbehy všetkých našich rodákov počas prvej svetovej vojny,“ tvrdí Pavol Gomola.



Michal Gomola (1870 - 1925)

Bojoval na talianskej rieke Piava, kde ho zajali britskí vojaci. Domov sa vrátil až v septembri 1919, z dôvodu podlomeného zdravia zomrel už o pár rokov neskôr. „Aj po rokoch spomínal na ukrutný hlad, ktorý v zajatí zažil. V noci sa plazil po zemi a hľadal šupky zo zemiakov či staré jablká, aby si iba na chvíľu utíšil hlad,“ hovorí starosta Pavol Gomola, vnuk vojaka Michala Gomolu.



Anton Stráňava (1894 - 1948)

Narukoval 4. augusta 1915, bojoval na rumunskom i talianskom fronte. Bol zajatý, no vstúpil do légii a vrátil sa s chatrným zdravím až na jar 1919.



Čierne na Kysuciach: Pred 100 rokmi odchádzali muži na front, polia pustli, chudobným krajom sa šírili choroby a ľudia hladovali.